

**102/2 MK
KCSE
KISWAHILI
KARATASI YA 2
LUGHA
MWONGOZO WA KUSAHIHISHIA
MACHI 2021**

**THE KENYA NATIONAL EXAMINATIONS COUNCIL
KENYA CERTIFICATE OF SECONDARY EDUCATION**

**KISWAHILI
KARATASI YA 2
Mwongozo wa Kusahihishia
(SIRI)**

**MWONGOZO HUU WA KUSAHIHISHIA NI MILKI YA BARAZA LA MITIHANI YA
KITAIFA LA KENYA (KNEC) NA SHARTI KUREJESHA KWA BARAZA HILI
BAADA YA USAHIHISHAJI.**

Mwongozo huu wa kusahihishia una kurasa 7 zilizopigwa chapa.

©2021 The Kenya National Examinations Council

1. UFAHAMU

- (a) *mazlogira/ujirani wao*
 (i) *kunyamizi ana* ✓ Upweke. Licha ya kuwa pamoja kila mtu anashughulika na simu yake.
 (ii) *kutowajibika/utalakezi/napweza/uzembe/kutomakinika* Kutofahamu kinachoendelea kwenye ujirani wao. *Watoto kubisika mama yao*
 (iii) *haswa* ✓ Ugomvi unaweza kuzuka baina yao. Mama anawakaripia watoto na kuwanyang'anya simu. ✓
 (iv) Inaweza kumtenga mhusika/ wahusika na ulimwengu mpana - hawamwoni jirani.
 (v) Huweza kuwatumbukiza katika *mkaazi* janga k.v. moto. / uharibu fu (hatari)
 (vi) *Huzubairika* Mtu kujisahau na kusema mambo yasiyotarajiwa - Mzee Mbula kuchekeshwa na *katoto kubisika wazazi* yule bwana wa viroja.
 7 *itukuta Sahau* ✓
 Hoja $4 \times 1 = 4$

- kunyamizi ana
- upweke
- kutowajibika/uzembe
- ugomvi/haswa
- kutofahamu
- mkaazi/hatari
- zubaisha/sahau
- Sahau
- kujisahau

- (b)
 (i) Inakaa pamoja ukumbini. / *sebuleni*
 (ii) Mama Tola anataka kujua kinachomchekesha Mzee Mbula ili nao wapate kucheka.
 *(iii) Hapajawahi kutokea ugomvi wowote pale nyumbani.
 (iv) Wanahusiana vyema. / *wanamlahaka mwenye*
 *(v) Mama Tola anamsikiliza Mbula na kufuata ushauri waka anapoelekea (Mama Tola) kukasirishwa na wanawe. / *mama anati*
 ✓ (vi) Wote wanacheka kwa furaha Mama Tola anapocheka.
Wote wanakubali kujifunza kutokana na fukio na kukubali
 Hoja $5 \times 1 = 5$ *kujitokeleka*

- sebuleni
- kucheka (Wote)
- kucheka (Mbula)
- kitokwepo
- kwa ugomvi
- machaka mwenye
- wanakubali
- kujifunza

(c) ✓ Uhusiano ni mzuri - jirani anafika na kutaka kuingia ndani moja kwa moja.
 $1 \times 2 = 2$

Kutaja - 1 *kukaba na wanawe*
kosomasha watoto
Mfano - 1 *imara tataka Dah...*
Ukale - Mkea mmoja/watoto wa wili/familia ndogo

d) ✓ Usasa - Anafahamu teknolojia ya kisasa; simu.
 ✓ Ukale - Anafahamu tamaduni fika na desturi anazijua kwa kina.
 $2 \times 1 = 2$ *Matumizi ya chungu.*
Matumizi ya maneno ya hekima/methali

Limetama laki
 Limekawa mtinda/mazoezi
 Limekuta mzizi
 kwako kwa muda mrefu
 kumekaba/kumeshi
 kimesakini/kimeseleleli
 Limelea/limeshelea

- (e) (i) Limejenga hema -limesumu
- (ii) Kuitapakaza - kuineza
 kifunye $2 \times 1 = 2$ welele mahali

2. UFUPISHO

(a)
 kuitandaza
 kuiravagaza
 kuwzagaza
 kuitapakaza

kuineza
 Kesihanikiza
 kuhihnikiza
 kusambaza

swali halikuuliza
 visawe Soma m
 kukadiri

Husababisha ukame

- (i) Kipindi kirefu cha uhaba wa mvua hasa katika msimu mzima au zaidi.
- (ii) Kiangazi ambacho huongeza kiwango cha joto ambayo hufanya maji kugeuka mvuke haraka.
- (iii) Hali ya el ninyo husababisha kiangazi katika maeneo yasiyokuwa na mvua na pia el ninyo hufuatwa na msimu wa kiangazi.
- (iv) Shughuli za binadamu kama vile kukata miti. Hizi husababisha mmomyoko wa udongo.

(v) Mabadiliko ya hali ya anga yanasababisha ongezeko la kiwango cha joto duniani.

Lahim pia husababisha ukame

Hoja $3 \times 1 = 3$

Alama 1 ya mtiririko (Jumla: alama 4)

4x1
 zaka kwanza

(b)

- (i) Ukame husababisha kupungua kwa mimea na mavuno.
- (ii) Kuwepo kwa dhoruba za mchanga hasa katika majangwa.

(iii) Kutokana na ukosefu wa maji, njaa huenea. // Ukosefu wa maji wa kumunyika husababisha njaa.

(iv) Makazi ya wanyama huathiriwa vibaya.

(v) Hali ya afya huzorota na kunakuwa na magonjwa kama vile utapiamlo.

Mabadiliko

(vi) Kutokana na uhaba wa maji na chakula, kunakuwa na uhamaji, uhamiaji na ukimbizi.

(vii) Kukwama kwa maendeleo ya viwanda kutokana na ukosefu wa maji. // ukosefu wa maji huathiri maendeleo ya viwanda.

(viii) Kukosekana kwa umeme ambao huzalishwa kwa maji. // Huna tuzo kwa maji haki tuzo kuzalisha umeme.

(ix) Kiangazi husababisha mizozo ya kijamii; watu huzozania raslimali haba, hasa maji/uharamu wa kijamii.

(x) Kiangazi kikali husababisha kuenea haraka kwa mioto. // vifo vya binadamu.

Hoja $5 \times 1 = 5$
 uhabishi wa rasionaliti husababishwa na vifo vya binadamu na wanyama na maji.

Alama 1 ya mtiririko (Jumla: alama 6) moto huo.

5x1
 Tano ya kwanza

- (c) *Suluhisho*
- (i) Binadamu wanaweza kujikinga na makali ya ukame kwa kuhifadhi maji.
 - (ii) Kusafisha maji ya bahari kwa kuyatoa chumvi na kemikali ili yatumiwe katika shughuli nyingine.
 - (iii) Kutafiti kuhusu hali ya anga ili kuweka mipango itakayosaidia.
 - (iv) Matumizi mazuri ya ardhi kama kubadili aina ya mimea inayopandwa.
 - (v) Kupunguza matumizi ya maji hasa katika mazingira ya nyumbani.
 - (vi) Kusafisha maji yaliyotumiwa ili yatumike tena.

Hoja 4 x 1 = 4

Alama 1 ya mtiririko (Jumla: alama 5)

- I (i) Binadamu anaweza kujikinga kutokana na ukame.
- II (ii) Kuhifadhi maji katika mabwawa.
- III (iii) Kutumia wakati wa ukame/kukuza mimea
- IV (iv) kutumia mbinu za kupunguza chumvi na kemikali zilizomo kwenye maji ya bahari.
- V (v) kufanya utafiti kuhusu hali ya anga.
- VI (vi) Kuwa na mipangilio mazuri ya matumizi ya maji.
- VII (vii) Kupunguza matumizi ya maji katika mazingira ya nyumbani.
- VIII (viii) ~~Kusafisha maji yaliyotumiwa~~ Kusafisha maji yaliyotumiwa nyumbani.

Alipotea elitika
Alipita aliposoma kwa bidii
Kama hangesoma hangepita mtihani

(g) Mvua isingalinyesha mapema tusingalivuna mazao mengi.

Au singeli.

Mvua isingenyesha mapema tusingevuna mazao mengi.

2/0

(h) Mgeni aliwasili tulipokuwa tunafagia njia / tukifagia njia.

2/0 alikokuwa

(i) Mwenyewe – kiwakilishi / kiwakilishi cha pekee. / kijina / kibandaka (w)

hakuwa – kitenzi kisaidizi Ts / T

amekupa – kitenzi kikuu T

3 x 1 = 3

(j) "Mwanangu," akasema Neema huku akimkazia macho, "huoni unamtia mwenzako wasiwasi?"

2/0

(k) (i) ukate / ulete / ubebe / mkononi / mguuni /
mtini / mtoni / mjini / mchezo 1/0

1 x 1 = 1

(ii) hakiliki, hakiandikiki / hakisomeki 1/0

1 x 1 = 1

(l) Uongozi wa chifu huyo umesifika sana.

2/0 Vitabu kilicho kababini kameandikwa vizuri

Darasa lenye uehaji limeorhwa vizuri

2 x 1 = 2

(m) Ngoma hizo hazikuhifadhiwa (ili) ziuzwe mjini.

Hazikuhifadhiwa ili ziuzwe mjini ✓
1 x 1 = 1 zilihifadhiwa ili ziuzwe mjini
1/0 wata kuuzwa mjini

1/0

(n) Bili alikuwa anawashauri / akiwashauri vijana kuhusu umuhimu wa michezo.

1 x 2 = 2

2/0

#

8-0
4-6-2

#

#

Back
Neatly

②
 1/2
 1/2

Alimnyesha Tindi pombe iliyo mlawesha
 alimlenya Tindi kwa kumnyesha pombe
 alimnyesha ikamlewesha

(o) Alimnyesha Tindi pombe ikamlevya.
 2/0 Alimnyesha pombe Tindi ili imlewesha
 (Asilwina fanya) $1 \times 2 = 2$ $2 \times 1 = 2$

(p) Vitabu vingine havistahili kusomwa na watoto wachanga. (Wingi)
 2/0
 2/0

(q) Hamadi
 heko / hongera / pongezi / kongole / huree / hario / ojee
 $2 \times \frac{1}{2} = 1$ $\frac{2}{2} \times \frac{1}{2} = 1$

(r) karimu / mkono wazi
 butu / pole / tamu / gutu / dhugi / kufya
 alizungulwa (MNYAMBULIKO)
 alitanzwa / alisibwa / aliandamwa
 $2 \times \frac{1}{2} = 1$
 alisitwa / alisumbuliwa / ali'sakamwa

(s) kabiliwa / tingwa / patwa / fikwa / zongwa / alitaitwa / alitabwa
 hakwenda nguu / hakufa moyo $1 \times 2 = 2$ akidondosha - seruji

(t) Zima (i) kamili
 (ii) -enye afya
 (iii) -enye uhai
 (iv) ondoa mwangaza
 (v) komesha

$1 \times 2 = 2$

(a) & c = 0/1/2 of the question)
 $B = 6/6 (h/5)$
 (d) 2/2 / a/5 all.

4. Sajili ya hotuba za kisiasa Uboja 1 + Maelezo

- (i) Kutumia lugha ya kushawishi. *moto wenu*
- ▷ (ii) - Kujisawiri kama mtumishi wao - *Mfari kuwatumikia*
- *Anayewategemea*
- (iii) Kuchanganya msimbo / hamishi / sheng: Mimi ni huster
- (iv) Kuwakashifu wanasiasa wenzako: wata na vitondawali
- (v) Kutoa ahadi. - *Nitajenga viwanja vya michezo.*
- (vi) Lugha ya kujisifu: *Nimefanya mengi*
- (vii) Matumizi ya chuku: *Nitaleta mfereja juu maziwa.*
- (viii) Maswali ya balagha ili kuwaaminisha. *mtoto kani asiyengue*
- * (ix) Kutumia viwakilishi vya nafsi ya kwanza ili kuibua ukuruba. *(Nita...)*
- (x) Matumizi ya msamiati wa kisiasa. *(kura) manifesto*
- (xi) Lugha ya kunyenyeka / kuomba. *(Naomba) adabu (heshima)*
- (xii) Lugha yenye ucheshi.
- (xiii) Matumizi ya nyimbo.
- (xiv) Matumizi ya mafumbo, hasa ya kuwapigia vijembe wapinzani. - *fusi sheli*
- * (xv) Kujisawiri kama ndiye pekee anayeweza kuwaokoa raia kutoka kwenye matatizo / changamoto. *Matumaini*

10 x 1 = 10

✓ (xvi) Anajisawiri kama anayewategemea:

(xvii) Zaharuki: *Hana ya kurakinika*

(xviii) Takiriri / uradiki

(xix) Lugha ya madokezo: *kutusisha*

(xx) Lugha ya kudadisi / maswali na majibu

(xxi) Lugha kogeza

(xxii) Matumizi ya misimu

* (xxiii) Sentensi au kauli ndefu (kzeleza)

* (xxiv) Kauli fupi

(xxv) Yiziada lugha / ishara

(xxvi) Matumizi ya michoro (mabango) picha.

(xxvii) Lugha chapesi -

(xxviii) Lugha sinifu

(xxix) Lugha ya porojo / propaganda

(xxx) Matumizi ya kizikimu

(xxxi) Matumizi ya utahozi

(xxxii) Matumizi ya lakabu